

משה חיים פלח

בשיטת רש"י בגדר דינא דתרומה ניטלת במחשבה ובגדר דין ראשית 1

בענין ממוון שאין לו תובעין 8

בענין צבע ראשון ראשון 9

בשיטת רש"י בגדר דינא דתרומה ניטלת במחשבה ובגדר דין ראשית

אלעזר צן גמלא אומר ונחשב לכס תרומתכס
צשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה
גדולה ואחת תרומה מעשר כשם שתרומה
גדולה ניטלת צאומד וצמחשבה כך תרומת
מעשר ניטלת צאומד וצמחשבה, ויעוין
ברש"י (בכורות נ"ג א) דפירש וז"ל צמחשבה
שמחשב ואומר שני לוגין שאני עתיד
להפריש הרי הן תרומה כדאמרין (דמאי פ"ז
מ"ד) לגבי לוקח יין מצין הכותים ולהכי קרי
ליה מחשבה משום דאינו (מויב) מויליא
אותן אי נמי נותן עיניו צלד זה ואוכל צלד
אחר ותרוייבו אומד ומחשבה נפקא לן
מונחשבה עכ"ל, ויעוין צתום' שם שכתבו וז"ל
פירש הקונטרס כו' עוד פירש לשון אחר
צמחשבה מחשב ואומר צ' לוגין שאני עתיד
להפריש ואף על פי שעתה אינו מפריש כלום
ורולא לומר דדיבור לריך והא דשרי צלל
הפרשה קרי מחשבה כו'.

שליחות מנלן דתינא ושלח מלמד שהוא
עושה שלח ושלחה מלמד שהיא
עושה שלח ושלח ושלחה מלמד שהשליח
עושה שלח אשכחן צגירושין כו' ואלא הא
דתנן האומר לשלוחו לא תרום תרום כדעת
צעל הצית ואם אינו יודע דעת צעל הצית
תרום צציונית אחד מחמשים פחת עשרה
או הוסיף עשרה תרומתו תרומה מנלן וכי
תימא דיליף מגירושין מה לגירושין שכן ישנן
חול אמר קרא אתם גם אתם לרבות את
השליח ונכתוב רחמנא צתרומה וניתו הכך
ונגמרו מינייה משום דאיכא למפרך שכן
ישנה צמחשבה כו' חדא מחדא לא אתיא
תייתי חדא מתרתי הי תיתי לא נכתוב רחמנא
צקדשים ותייתי מהכך מה להכך שכן ישנן חול
אלל קדשים לא נכתוב רחמנא צגירושין
ותיתי מהכך מה להכך שכן ישנן צמחשבה
כו'.

א) ומבואר מדברי רש"י דלולי דינא
דתרומה ניטלת צמחשבה, הוי

והנה צעיקר דינא דתרומה ניטלת צמחשבה
איתא צכ"ד (גיטין ל"ג, בכורות נ"ג א) אצא

צעינן הפרשה דוקא, ולשיטת רש"י (מכת"י צבורות שם ויעוין צחוס' שם צשמו) רצנן פליגי אף לענין מחשבה וסצרי דלליבא דאמת לא מהניא מחשבה, ולכאורה היינו דצעי להפריש ולהפריד התרומה משאר הכרי, ול"צ דמה ענין וגדר הכ הפרשה, ואמאי לא סגי צבה דקורה שם ומסיים מקום דתהא תרומה צלפונו.

ועיקר הדבר מלינו גם צשיטה לא נודע למי צסוגין, דהנה הראשונים הקשו דהא חכמים פליגי על אצא אלעזר צן גמלא ותירלו צכמה אופנים והתוס' (גיטין וצבורות שם) הוכיחו מהכא דלא פליגי רצנן אלא לענין אומד ולא לענין מחשבה וצשלג"ל (צסרי"ד) הציא דיש שתירלו וז"ל דלא פליגי רצנן אלא צמי שנותן עיניו צלד אחד מן הגורן ואוכל צלד אחר אצל אס נתן עיניו צמגורה אחת להפריש ממנה על מגורה אחרת, כיון שאין התרומה מעורבת צגורן זה שהוא רולא לתקנו הויה תרומה עכ"ל, ומצואר דצעינן להפריש ולהפריד התרומה דלא תהא מעורבת, ולהכי אס מפריש מכרי אחד על חצירו, כיון דאין התרומה מעורבת מהני אף צלא חידושא דתרומה ישנה צמחשבה, ול"צ גדר הדברים.

ובתרומוות (פ"ד מ"א) תנן המפריש מקלת תרומה ומעשרות מוליא ממנו תרומה עליו אצל לא למקום אחר ר' מאיר אומר אף מוליא הוא ממקום אחר תרומה ומעשרות, וכתצ צפירוש הרא"ש שם וז"ל מקלת תרומה כגון שהפריש סאה ממאה סאים, אחר זמן כשירלנה להוסיף עוד סאה יכול לתרום ולא חיישינן שמא מן המתוקן

עלה צידו, אצל לא על עצל אחר דשמה מן המתוקן עלה צידו, והיינו עעמא דכשאדס תורס כריו אי אפשר לו להוליא כל התרומה צצת אחת אלא מרים וחוזר ומרים הילכך אפי' הפסוק ציניהס יוס או יומיס אין לחוש דמה לי הפסק מועט ומח לי הפסק מרובה אצל כיון שמקלתו מתוקן אין להפריש על עצל גמור ור"מ לא מפליג עכ"ל, ומצואר דצסתמא הפרשת תרומה נעשית ע"י עלס ההפרשה והולאת הפירות, וממילא אמרינן דע"כ מלי להפסוק צאמלע ההפרשה, אך אי כל עינן ההפרשה אינו אלא צקריאת שס, היכן מלינו דמלי להפסוק צאמלע.

(ב) עוד ל"צ צשיטת רש"י, דכיון דצעינן דיצור אמאי קרינן ליה מחשבה, וכע"ז קשה לשיטת רש"י (צחוס מא צ, מנחות צ צ, פסחים סג א) ודעמיה דכל מחשבה דקדשים מוליא צפה הוא ויעוין להלן צשיטת רש"י צסוגין וכן לענין שלוחות יד דסצרי צ"ש דחייב על המחשבה כמעשה מצואר צרש"י (מנחות שס, צ"מ מד א) דצעינן דיצור (ופי' רש"י לקמן מצ צ) מיהו צזה לשון רש"י צמנחות משום דאי לאו מוליאו צפה מחשבתו למאי ניחייב ליה, וכן צצ"מ כתצ אמר צפני עדים, והיינו משום דצעינן עדות, וא"כ יש לומר דנקעינן מחשבה כיון דעיקר החיוב הוי על המחשבה, והאמירה אינה אלא ללורך העדות ול"צ לכאורה אמאי קרינן ליה "מחשבה".

ובעיקר הא דפרכי' צסוגין דמה לתרומה שכן ישנה צמחשבה תאמר צגירושוין, הקשה הריעצ"א דהא צגירושוין וקידושוין מהני נמי עסוקין צלותו ענין,

דכיון דמה ששתה לא צא לידי הפרשה לצסוף ודאי לא הוי תרומה וז"ל הגרע"א (ע) תמוה לי מאוד דאיך אפשר דיש תרומה ציין ששותה, דאף אם שמפריש לצסוף לא הוי תרומה, דלא הוצרר שהיה עומד לכך להפריש זה, מ"מ צמה יחול התרומה על מה ששותה, דאף אם היה עומד מתחלה דמה ששותה עכשיו יהא מפרישו לצסוף הא סוף סוף לא צא לידי הפרשה, ולא נתקיים צו התנאי, והרי אמרי' שם שמא יצקע הנוד, ושותה עצלים למפרע, הרי דאם לא צא לידי הפרשה ליכא כאן תרומה כלל, וא"כ הי"ג מה דצאמת לא הפרישו הוי כמו צקיעת הנוד, ואין כאן תרומה, וא"כ צפשטה טעמא דר"י דאוסר צלוקה וין היינו דאו דצודאי לא חל התרומה כלל צמה שאין מצורר למפרע, או דהוי ספק שמא מה שמפרישו לצסוף לא היה עומד לכך לכתחלה, והוי שותה ספק עצל, אצל לומר ששותה תרומה אלע"ג עכ"ל הגרע"א.

והנה יש לדקדק בכל לשון רש"י, דהנה צהא דתנן מיחל פירש רש"י (גיטין ע) מעשר שני מחלל צדיצורה צעלמא על מעות שיש לו צצית דמה שאפשר לו לתקן לגמרי יתקן עכ"ל, וכן פירש"י צסוכה (ג צ) וז"ל ומיחל מעשר שני שהוא יכול לחללו, ומחללו צתוכו על מעות שיש לו צתוך ציתו עכ"ל וצכ"ד, ויעוין צתום' (סוכה עס צסו"ז) דדחו וז"ל ועוד על כרחיק לריך להפריש דהא קאמר שאני עתיד להפריש ואם היה שותה צלא הפרשה נמלא שותה עצלים למפרע כמו צאם יצקע הנוד דשאני עתיד להפריש אכולהו קאי כדמוכח צתוספתא דקתני עשרה בצאים אחריהם תשעה בצאים

ומצורר מדצרי הריעצ"א דפירש הפירכה צצגירושין צעינן דיצור, אך לרש"י לכארי ל"ש לפרש כן, כיון דגם צתרומה צעינן דיצור, וז"ל לכאורה דהפירכה משום צצגירושין צעינן מעשה ולא סגי צדיצור משא"כ צתרומה דסגי צדיצור.

ג) בביצה (טא) אמר שמואל חלת חולה לארץ אוכל והולך ואח"כ מפריש, וז"צ גדר הכ דינא, דליכא איסור עצל צחלת חו"ל.

ד) בדמאי (פ"ז מ"ד) תנן הלוקח וין מצין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה ועשרה מעשר ותשעה מעשר שני מחל ושותה, וצגמ' צכ"ד (גיטין כה צ ושאר דוכתי) מיייתי לה ותני עלה דצרי ר"מ רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אוסרין, ופירש רש"י (גיטין ע) ושותה, מיד דמאחר שקרא שם ילא לו מידי עצל וכשהוא מוילא וין לשתייתו הוא הנצרר לחולין ולכשיהיו לו כלים ויוילא מן הנוד לתרומה הוא הנצרר לתרומה ויש צרירה עכ"ל.

ובחולין (יד ב) פירש רש"י וז"ל הרי הן תרומה צתוכו למאח לוג, ומיחל המעשר שני הואיל ויכול לתקנו צאמירה צעלמא ולומר הרי הוא מחולל על מעות שיש לי צתוך הצית לא התיירו לו חכמים לשותתו ולסמוך על הצרירה אצל צתרומה ושאר מעשרות סמכינן אצרירה ולאחר השצת כשיפרישם אמרינן הוצרר הדצר שזו היא התרומה וזה לא שתה אלח חולין, אוסרין אלמא לרבי יהודה לית ליה צרירה וחייש שמא תרומה שתה עכ"ל, וצמה דסייס רש"י חייש שמא תרומה שתה, תמכו האחרו

אריכות לשון רש"י, הא טעמא כפשוטו דכיון דנקט הנוד לא נתקיים התנאי ולא חיילא ההפרשה.

עוד יש לדקדק בלשון רש"י (גיטין כה א) שני לוגין הרי הן תרומה "בתוכו" וכן הוא לשון רש"י בסוכה "בתוכו".

כבר עמדו האחרו' דמשמע בלשון רש"י דאינו מסיים ההפרשה כלפי אותן שני לוגין מסויימים דיפריש למחר, אלא מפריש סתם שני לוגין בתוכו וכן מבואר בתוס' בתמורה (ב) דפירשו כן בפשיטות והוכיחו מהתם דאף היכא דלא תלה לצסוף צמה שיצורר מהניא צריכה וכצריכה דיורשין ושותפין, ויעוין ברש"ש (ש) דתמה ע"ד תוס' וז"ל דהתם לא קרא שם תרומה אלא על מה שעתיד להפריש וא"כ מה ששותה הן חולין ודאין עכ"ל, אך התוס' פירשו בפשיטות כנ"ל.

ובזה מיושבת קושית הגרע"א כיצד אפשר לתרומה שתי וברי לא נתקיים התנאי, דצאמת מעיקרא לא התנה כלל דמחיל התרומה על מה שיפריש לצסוף, וכן מיושבת קושית התוס' גבי מעשר שני.

וזהו ביאור אריכות לשון רש"י בעירובין, דהוקשה לו לטעמיה דלא מיירי דמסיים אותן הלוגין שיפריש לצסוף, דא"כ מה בכך דנקט הנוד, והולרך רש"י לבאר כנ"ל וביאור עלם דברי רש"י יתבאר להלן ויעוין בקונטרס הביאורים (גיטין ס"ה סח) דביאר כן דברי רש"י.

אחריהם וצצת אין מפרישין כדפרישית עכ"ל ויעוין עוד בכ"ד התוס' שם ובכ"ד והיא כקושית הגרע"א על דברי רש"י בחולין, אך רש"י אזיל לטעמיה.

עוד יש לדקדק בלשון רש"י, דהנה בפשוטו הא דתלין הכא צדין צריכה, היינו האם אמרינן דהוצר דשני לוגין שהפריש לצסוף היו עומדים להיות מופרשים בתחילה וחיילא עליהו תרומה, אולם לשון רש"י (גיטין ט) כשהוא מוליא יין לשתיתו הוא הנצרך לחולין ולכשיהיו לו כלים ויוליא מן הנוד לתרומה הוא הנצרך לתרומה, ומבואר דאף צמה דנועל תחילה לשתיתו אמרינן צריכה דהוצר לחולין, וכן בצ"ק (סג ט) לשון רש"י אוסרין דלית לכו צריכה לומר מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר ראשון נותרין צנוד עכ"ל, ומבואר דהצריכה היא לומר דמה שנועל לשתיתו הוא החולין והתרומה נותרת צנוד, והצריכה אינה רק כלפי ההפרשה דלצסוף.

עוד יש לדקדק בלשון רש"י בעירובין (בז ג) דפירש טעמא דשמא יצקע הנוד וז"ל ואיצעית אימא ר' שמעון אית ליה צריכה, וגבי יין דקאסר לאו משום דקסצר אין צריכה, אלא כדקתני טעמא שמא יצקע הנוד קודם שיפריש הימנו ונמלא ששתי עבלין למפרע, דצשלמא כי מפריש לה לאחר זמן איכא למימר הכ דמעא השתא לחלק כהן ש צריכה דמעיקרא בתוך הנוד נמי דידיה הואי משעת קריאת שם, וחולין שתי, אבל כי צקע הנוד ולא איצבר לה תרומה מיניה מאי יש צריכה איכא למימר, הא אפילו לצסוף לאו לכלל תרומה אחאי עכ"ל, ולכאורה ז"צ

הקצ"ה מלרפה למעשה" וכו' אלא דאורחא דמילתא לחשב מחשבות בהרהור, ולהכי פעמים קורין להרהור גרידא מחשבה ועוד דעיקר ענין המחשבה הוא בדעת ובלבד, דמחשב דעתו לעשות כן.

ובן זהו גדר דין מחשבה דקדשים דפיגול, דמחשב לאכול חוץ לזמנו וחוץ למקומו, אך לריך לחשב כן בפיו ויתכן דאף מחשבת שלא לשמה כן הוא ואכמ"ל והרי משכח"ל מחשבת פיגול אף בלא הרהור כלל, כגון היכא דעל דעת הראשונה הוא עושה, דיסוד הדין אינו אלא דיהא דעתו לעשות כן, ואין לריך בזבז הרהור, וכן בשליחות יד יסוד הדין דמחשב ומתכנן לשלוח יד, ולריך לחשב כן בפיו אלא דיתכן דבזה אינו אלא משום חסרון עדות.

אלא דלריך ציחור מהו ענין וגדר הך הפרשה, ונראה דהנה תרומה נקראת "ראשית דגן" ולריך ציחור לכאורה צמה הויא ראשית, עוד לריך ציחור גדר דינא דצעינן ראשית ששיריה ניכרין, ומכ"ע בעושה כל כריו תרומה אינה תרומה, ומצואר בפסחים (ג ג) דה"ה היכא מפריש תרומת חמץ לא מהני כיון דאינה מתרת השירים, ובעירובין (א ג) סלקא דעתין דסבר ר"ש יש צריכה ואעפ"כ אסר בההיא דלוקח יין מציון הכותים משום דלא הוי שיריה ניכרין, דאף דלצסוף הוצרך למפרע, מ"מ צשעת בהפרשה לא היו השירים ניכרין צפועל, ול"צ גדר הך דינא.

ויעוין צרש"י (עירובין ס) דציחור וז"ל משום דקרייה רחמנא לתרומה ראשית

ומעתה נראה לצאר שיטת רש"י בגדר דין הפרשת תרומה, דהנה צרש"י מצואר דלולי דינא דתרומה ניטלת צמחשבה, צעינן הפרשה דוקא, והוא דין נוסף מלבד עלם קריאת השם תרומה, ולרש"י בצכורות (צ"ג) אף אחר דגלי קרא דתרומה ניטלת צמחשבה ולא צעינן הפרשה, מ"מ צעינן דיבור, ול"צ אמאי קרינן ליה מחשבה.

והנה לפו"ר גלי קרא דאין לריך כלל הפרשה צמעשה, אך נראה דאינו כן, אלא צדינא דתרומה ניטלת צמחשבה נתחדש, דאף דצאמת ציבוד הדין צעינן הפרשה צמעשה דוקא, מ"מ סגי שמשב ומתכנן להפריש צמעשה לצסוף, וכן מצואר בלשון רש"י מכת"י בצכורות שם וז"ל מחשבה שאינו מפרישה מיד אלא נותן עיניו ליעול תרומה בלד זה כו' עכ"ל, הרי דדקדק רש"י דהחידוש שאינו מפרישה "מיד" אלא לאחר זמן, וכן לשון התוס' שם צשם רש"י "אומר צ' לוגין שאני עתיד להפריש ואע"פ שעתה אינו מפריש כלום" ומצואר דהחידוש הוא אף ש"עתה" אינו מפריש אלא לאחר זמן, וס"ל לרש"י לחד ליטנא דצעינן דיחשב כן דציבור דוקא.

ומעתה מצואר צפשיעות הא דקרינן ליה "מחשבה", דצאמת לשון מחשבה אינו כלל לשון "הרהור", ומחשבה והרהור לא שייכי זה לזה כלל, וסתם הרהור אינו מחשבה, ומחשבה שייכא אף דציבור, דענין "הרהור" היינו דברים שבלב, וענין מחשבה היינו "תוכנית" מלשון חשבון וכ"סוף מעשה צמחשבה תחילה" "מחשבה עוזה הקצ"ה מלרפה למעשה ומחשבה רעה אין

משיריה צשעה שקורה עליה שם שתהא היא נראית ראשית ואלו שיריה" צעינן להפריש ולהפריד התרומה משאר הפירות, דבלא"ה ליכא היכר דהויא ראשית.

אולם צדינא דתרומה ניטלת צמחשצב תחדש, דאף דצעינן הפרשה ממש, מ"מ סגי דמחשצב עתה להפריש ולהפריד התרומה לצסוף, וסגי זזה להתיר, והיינו משום דצזה נמי מתקיים דין ראשית, כיון דכבר קודם שתייתו מתכנן להפריד ולהפריש את התרומה.

וזהו ביאור דברי רש"י צעירוצין צההיא דשמא יצקע הנוד "שמא יצקע הנוד קודם שיפריש הימנו, ונמלא ששתה עבלין למפרע, דצשלמא כי מפריש לה לאחר זמן איכא למימר הך דמעט השתא לחלק כהן יש צרירה דמעיקרא צתוך הנוד נמי ידידיה הואי משעת קריאת שם, וחולין שתה, אצל כי צקע הנוד ולא איצברר לה תרומה מיינה מאי יש צרירה איכא למימר, הא אפילו לצסוף לאו לכלל תרומה אחאי עכ"ל, והנה ז"צ מה דהצכיר רש"י הך דהתרומה מעיא השתא "לחלק כהן" והוצרר דמעיקרא תוך הנוד נמי "ידידיה הואי" דמה ענין זכיית הכהן לחלות התרומה והיתר השירים.

וביאור הדברים, דיסוד הדין הפרשה ודין "ראשית" הוא כלפי הנתיבה, וכלישנא דקרא ראשית דגנך תירשך וינארך וראשית גז לאנך תתן לו וכן (צמדצ יח יג) כל חלב ילכה וכל חלב תירוש ודגן ראשית אשר יתנו לה' לך נתתים והיינו כלפי זכיית השצב צמתנות, ונהי דגלי קרא דתרומה

דגנך ותירושך מכלל שתהא מוצלת תרומה משיריה צשעה שקורה עליה שם שתהא היא נראית ראשית ואלו שיריה עכ"ל.

ונראה צביאור הדברים, דהנה צכל מתנות כהונה הקפידה התורה דיביו ראשית, וכגון צכור דהוא ראשית ולדות, וציכורים דהן פרי הראשון שציכר, וכן ראשית הגז איכא דין ליתן צתחילה, אך גבי תרומה וחלה דכתיב ראשית לריך ציאור לכאורה צמה חשיב ראשית, ומצואר צרש"י עה"ת פ' שלח (צמדצ טו כ) גבי חלה דהא דחשיב ראשית היינו משום דאיכא איסור עבל, וז"ל רש"י ראשית עריסותיכם כשתלושו כדי עיסתכם כו' תרימו מראשיתה כלומר קודם שתכלו ממנה ראשית תלקח חלה אחת תרומה לשם ה' עכ"ל.

וביאור הדברים, דכיון דאסור לאכול קודם ההפרשה, חצעינן לתרומה המופרשת לראשית, והניתר אינו אלא שירים, וזהו יסוד דינא דצעינן ראשית ששיריה ניכרין, דאם לא כן ל"ל שם ראשית, ומחאי עעמא ס"ד דצעינן דצשעת ההפרשה יביו התרומה והשירים ניכרים צפועל, ולא סגי צזה צדין צרירה, דכיון דצפועל מזי לאכול מה שירלה, וממילא משתייר הנותר לתרומה, י"ל דלא חשיב "ראשית".

ונראה דזהו נמי יסוד הדין דצעינן הפרשה צפועל, ולא מחכי היכא דמסיים מקום כל זמן דהתרומה מעוצרת צשאר הכרי, דכיון דצעינן "ראשית" ששיריה ניכרין וכלשון רש"י "שתהא מוצלת תרומה

דין הפרשה, אלא נתחדש דאמרינן צזה מחשבה כמעשה, וסגי דמחשבה השתא להפריש לאחר זמן, וצזה ס"ל לרש"י דצעינן דיוליא מחשבתו צפיו, אך היכא דמפריש צמעשה, ל"ש כלל הך דין דיצור, ולענין עלם קריאת שם תרומה יתכן דמודה רש"י דסגי בגמר בלבו ואין לריך להוליא צשפתיו ויעוין עוד צרשצ"א צסוגין צתי צתרא דאזיל דרצנן פליגי על אצא אלעזר בן גמלא אף לענין מחשבה, ומ"מ הא דפרכי' הכא שכן ישנה צמחשבה אחי אף כרצנן, דלא פליגי רצנן אלא צמחשבה בלא מעשה, אך צמפריש צמעשה מודו דמהני אף בלא דיצור, וצפשוטו היינו משום דמהניא ההפרשה צמעשה כעין דיצור, אך למשנ"ת צדצרי רש"י יש מקום לומר דלענין עלם קריאת השם מודה דסגי בגמר בלבו, אלא דאיכא דין הפרשה ולזה צעינן הפרשה ממש, אלא דנתחדש דינא דמחשבה דסגי דמחשבה להפריש, וצזה איכא תנאי דיוליא מחשבתו צפיו, אך צמפריש צמעשה סגי צזה.

ובזה מצואר נמי דינא דחלת חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, דכיון דנתצאר דיסוד איסור עצל הוא מחמת דצעינן "ראשית" יש לומר דצתרומת חו"ל לא תיקנו דין ראשית, ולהכי ליכא איסור עצל.

[והנה התוס' ציצמות (פו א) ציאריו צדצרי רש"י שם דיסוד איסור עצל הוי משום תרומה דפתיכא ציה, ותמהו התוס' דא"כ יבא עצל מותר לכהן כיון דתרומה שריא ליה, ויעוין צאחרו', ולמשנ"ת מצואר צרש"י דמ"מ איכא נמי איסור עצל מחמת הדין "ראשית" וניחא דהך דינא אוסר אף

ניטלת צמחשבה, היינו דמחשבו להפריש לצסוף, אך היינו דוקא צהופרש לצסוף, אך כל דלא הופרשה התרומה אף לצסוף, כיון דליכא הפרשה כלל, לא הותר איסור עצל, ומ"מ עלם קריאת השם לא צעלה, ולהכי למאן דלית ליה צרירה חיישינן שמא תרומה שתה ויעוין היעצ צרש"י (עירוצין לז צ ד"ה ותרומת מעשר) וצרש"ש שם ואכמ"ל.

ולדרך רש"י דעיקר חידושא דמחשבה היינו דעשתה תורה מחשבה כמעשה ואין לריך להפריש מיד, אלא סגי דמחשבו להפריש ומ"מ דיצור צעינן, הא דאמרינן דאף קדשים איתנייבו צמחשבה היינו כפירוש רש"י צמוסגר דאיכא דין מחשבת פיגול, והיינו דצזה חזינן דלענין קדשים עשתה תורה מחשבה כמעשה (ע' צצחים יג א) ומה דפירש רש"י עוד דהיינו גמר בלבו לומר שור זה עולה אחי כאידך לישנא צרש"י צצכורות.

והנה התוס' (צכורות שס) הקשו לרש"י דצעינן דיצור דוקא מסוגיא דשצעות (כו ג) דאמרינן דצתרומה וקדשים סגי בגמר בלבו, אולם רש"י אזיל לטעמיה התם דפירש דהך תרומה היינו תרומת המשכן.

אך התוס' והראשונים תמהו עוד מדתנן (פ"א דתרומות מ"ו) דאלם לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה והוסיפו התוס' דמצואר צירושלמי דאף הא דלכתחילה לא יתרום אינו אלא משום צרכה.

ונראה לפמשנ"ת דעיקר הא דצעינן דיצור לרש"י היינו משום דאף אחר דגלי קרא דתרומה ניטלת צמחשבה אכתי איכא

והצ' איסור גזרה ומה"ע אף דעומאה
 הותרה צליצור מ"מ עומאה היוולאת מגופו
 לא הותרה צליצור ואיסור הגזרה אינו אלא
 בעומאה יולאת מגופו דהוי כפסול גזרה
 והאי דינא אסור אף בתרומת חו"ל, כיון
 דיסוד האיסור מלד הגזרה.

והנה איסור תרומה לזרים ו"ל נמי דתרתוי
 אית ציבה, חדא משום ציטול דין
 החפלא, ועוד משום גזל הכהנים וכדחזינן
 דאיכא דין תשלומי תרומה ויל"ד, ועיון עוד
 ברש"צ"א (מדרים יב א) ובתרומת חו"ל לא
 חששו לדין החפלא וכדחזינן גבי אכילה
 בעומאה, אלא איסורה לזרים משום גזל
 הכהנים, והא ל"ש צאוכל טבל כל דמפריש
 לצבוק ואכמ"ל.

לכהן, אך לפ"ז אכתי ל"צ הא דבתרומת
 חו"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש, דנהי
 דליכא דין ראשית, אך הרי תרומה פתיכא
 ציבה, ונראה לדון, דהא חזינן דתרומת חו"ל
 אינה אסורה אלא למי שטומאה יולאת
 מגופו (צבורות כו ז) ול"צ גדר הכ דינא,
 ונתצאר צמקו"א דאיכא תרי דיני צאיסור
 אכילת תרומה בעומאת הגוף, חדא משום
 ציטול דין החפלא, דדין התרומה להאכל
 בעברה, וכך דינא שייך בכל העומאות, אך
 בתרומת חו"ל לא חששו לציטול דין החפלא,
 והצ' דכיון דאכילת תרומה היא כעבודה,
 איכא איסור גזרה לעבוד עבודה בעומאה
 וזכו הציאור נמי צבה דפסח הצא בעומאה
 אף דנאכל בעומאה אינו נאכל למי שטומאה
 יולאת מגופו וכדתנן צפסחים (נה ז)
 ונתצאר דאף צאיסור עבודה בעומאה איכא
 הכך תרי דיני, חדא משום חילול העבודה

בענין ממון שאין לו תובעין

מלכה כי ליתנהו צעינייהו אין כאן מלכה ולא
 דין ממון הילכך פטור לגמרי ולפיכך נראה
 לי דאפילו צבא ללא ידי שמים פטור ולא
 נתחורר לי מה שכתבו בתוספות כו' דהכו
 גווי דאמרינן צבו צפרק הגוזל (קג ז) וצפרק
 המפקיד (נז א) צספק ממון דחייב צדיני
 שמים לא דמו להאי כלל דהכא אי לא מיחייב
 משום מלכה משום מאי מיחייב כו'.

והנה יעוין צחו"ד (סי קס סק"י) דציאר דצרי
 הר"ן וז"ל לא זכו צבו הכהנים
 ועניים עדיין ולא נעשה ממון שלהם וממון

אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או
 שאכלן פטור מלשלם מאי טעמא
 איציעית אימא דכתיב זה ואיציעית אימא
 משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים, ופירש
 רש"י שאין לו תובעים אין לו צעלים שיוכלו
 לתוצעו צדין שהוא יכול לומר לו לכהן אחר
 אני נתתן ולא לך, וכתבו תוס' (ד"ה ואצ"ה)
 דלהאי ליטנא דאין לו תובעין נהי דאין יכול
 לתוצעו צדיניו צדיני שמים מיהא מיחייב,
 אך הר"ן פליג וז"ל ומשמע לי דה"ק כיון
 דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעין הוא
 נהי דכי איתנהו צעינייהו מיחייב משום

הכא צעלים כלל, ולכאורה ע"כ טעמא כדפירש"י משום דמזי למימר לכהן אחר אני נותן ולא לך, ולפיר"ר הכ טעמא לא מהני אלא לענין דלא מזינן לאפוקי מיניה דזיינים, אך איכו גופיכו יכא חייב ללאת ידי שמים.

ונראה לדון צביאור הדצרים, דהנה מטו משמיה דהגר"ח לחקור צגדר חיוצ מזיק, האם יסוד החיוצ הוא על הפסד הצעלים או על הפסד החפץ והובאו הדצרים צסם הגר"ח צכמה נוסחאות ואכמ"ל.

ומעתה נראה לדון, דאי יסוד חיוצ מזיק בוי על הפסד הצעלים, א"כ צממון שאין לו תוצעין, דבוי מזי לדחות כל אחד ולומר לאחר אני נותן ולא לך, יש לומר דלא שייך לדון אף אחד מן השצט כ"ניזק" כיון דאפשר דהיה נותן לאחר, ומכ"ע ליכא צכך ממון תציעת דין נזיקין כלל, משא"כ אי יסוד הדין בוי על היזק החפלא, כל דהיזק את עלס החפץ ממילא חייל חיוצ תשלומין כלפי צעלות ממון השצט, אלא דמ"מ אין אחד מהם יכול לתוצטו.

זה אין לו צעלים כלל, רק שמארה מוטלת על הצעלים להפריש מתנות לא זכו צהו הכהנים ועניינים עדיין ולא נעשה ממון שלהם וממון זה אין לו צעלים כלל, רק שמארה מוטלת על הצעלים להפריש מתנות עכ"ל, וכן ביאר צאמרי צינה (דיני תרו"מ סי' ג') שיטת הר"ן, דס"ל דמתנות כהונה לא חשיצי ממון השצט כלל, אלא בוי דין מארה על הצעלים גרידא ליתנס לכהן, ולהכי ל"ש צזה כלל חיוצ מזיק, אך יעו"ש (סי' ד) דתמה דכרי הר"ן צגיטין (טו צ מדפ"ר) העתיק דצרי רש"י (שס ל) צגדר מכירי כהונה וז"ל צמכירי כהונה ולויה כלומר שסם מכיריו ואוהציו ואינו רגיל לתת תרומותיו אלא להם הלכך כיון דמילתא פשיטא היא לדידהו יהיב להו אסחו להו שאר כהנים דעתייהו ובוי כמאן דמטוי לידויהו עכ"ל, ואם איתא דאינו אלא ממון השצט מאי מהני דאסחי דעתייהו וכי"ל חשיצ כמאן דמטוי לידויהו, וכן הוכיחו האחר"י מכ"ד דמתנות כהונה בוי ממון השצט, ול"צ א"כ אמאי ליכא חיוצ מזיק.

עוד צריך ציאור, דאם יסוד הדין משום דאכתי לא בוי ממון השצט כלל, מהו ליסנא ד"ממון שאין לו תוצעין" הא ליכא

בענין צבע ראשון ראשון

יהודה אומר משום ר' שמעון לצטו מלטרף, ויעוין צתום' (צ"ק סו א) שכתצו וז"ל לא הספיק ליתנו עד שלצטו פטור אפי' כשגזז שיעור חמשה רחילות יחד שחל עליו חיוצ

לא הספיק ליתנו לו עד שלצטו פטור לצטו ולא לצטו חייב, וצצ"ק (צג צ) גזז ראשון ראשון ולצטו ראשון ראשון וטוואו ראשון ראשון וארגו אין מלטרף רצי שמעון צן

ראשון אפשר לפרש דלא כחוס', אך כזר נתקשה שם לשיעט החוס' אמאי לא פרכי לרז חסדא מהך צרייתא.

ובחידושי הרי"ם (צ"ק סט) לידד מתחילה ליישב כן, דתלי בפלוגתא דרז חסדא ורז נתן זר הושעיא, אך תמה כג"ל דא"כ אמאי לא פריך לרז חסדא מהך צרייתא, ועוד דאמאי לא פסקינן כרנב"ה מכח הך צרייתא כיון דסתמא דגמרא צפרק בגוזל עלים מייתי להך צרייתא מיהו זזה י"ל לכאורה דכיון דלא מייתי לה אלא לאוכוחי דלצע הוי שינוי לר"ש ליכא הכרח דקי"ל כהך צרייתא ומסיק דע"כ מודה רז חסדא בלציעה, ומכירה שאני משום דאיתיה בעולם או מטעמא אחרונא ויעו"ש עוד מש"כ זזה.

אולם זמה דחילק בין מכירה ללציעה משום דצמכירה אכתי איתיה בעולם, הנה יעוין בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"י מצבורים) דציאר טעמא דרז חסדא וז"ל צראשית הגז, אחרי דילפינן מקרא דאינה עובלת, הדר דינא דאין כאן חיובא כלל על גוף החפלא של הגיזות, ורק על הצעלים הוא דחייל חיובא, וכן לירוק שיעורא דחמשה לאן ג"כ לא הוי צהחפלא של הגיזות, וכדחזינן דגם בגז השניה לאחר מכירת גיזות הראשונה ג"כ פסק הרמב"ם צהע"ז שם דחייב צראשית הגז, ואף על גב דליכא גביה כלל חפלא גיזות של חמשה לאן כיון דמכר אחת קודם גיזת חצרתה, ומ"מ חזינן דחייב צראשית הגז, ובעל כרחק שמע מינה דעיקר לירוק שיעורא צעינן רק לגבי הצעלים, דצגיזת חמשה לאן מתחייב צראשית הגז, ועל כן מלטרפי גס

ראשית הגז פטור כשלצעו כדאשכחן צריש בגוזל קמא גבי פיאח דמלותה צקמה וכשנשתנית למ"ד שינוי קונה פטור, וא"ת הא דמייתי התם גז ראשון ולצעו פטור מאי אריא ראשון ראשון אפי' הכל יחד נמי וי"ל דהתם אפי' לצע מקל'ת והניח מקל'ת פטור אפי' מה שלא לצע שלא חל עליו חיוב ראשית הגז כיון שאין מלטרף אצל הכא שגזו כשיעור תחילה ונתחייב לכהן דוקא לצעו כולו פטור אצל הניח מקל'ת מה שהניח חייב אף על פי שאין צו שיעור שכזר נתחייב עכ"ל.

אולם הרמב"ם (פ"י מצבורים ה"ז) הביא רק דינא דמתני' דלצעו פטור וז"ל היה הלמר שלהן אדום או שחור או שחום חייבות צראשית הגז, אצל אס גז הלמר ולצעו קודם שיתן נפטור מראשית הגז, הלצינו קודם שיתן חייב להפריש אחר שלצנו עכ"ל, אולם השמיט הרמב"ם דינא דגז ראשון ראשון ולצעו, וצ"ס חדרי דעה (ס"ה שג) כתב צדעת הפוסקים דהשמיטו האי דינא, דס"ל דתלי צפלוגתא דרז חסדא ורז נתן זר הושעיא לקמן (קל"ח א) גז ומכר ראשונה רז חסדא אמר חייב ר' נתן זר הושעיא אמר פטור רז חסדא אמר חייב דהא גז ר' נתן זר הושעיא אמר פטור צעידנא דקא מלא שיעורא צעינן לאן וליכא, וכיון דאין קי"ל כרז חסדא דחייב וכמו שפסק הרמב"ם (פ"י מצבורים ה"ז) ראשית הגז מלותה צתחלה ואם הפריש צין בצמלע צין צסוף ילא, היו לו חמש לאן וגז אחת מהן בלצד ומכר גיזתה, ואח"כ גז שניה ומכר גיזתה, ואח"כ גז שלישית ומכר גיזתה הכל מלטרפות לראשית הגז עכ"ל, ונקט דעלם הצרייתא דגז ראשון

כמאי דפירש רש"י במהדו"ק דמתניתין מיירי בצבע עד שלא בא לידי חיוב, ואהא נחלקו האם מכירה דמיא ללציעה דפטור או דמכירה גריעא וצבה חייב.

אולם הנה כעין הכך צרייתא איתא בתוספתא דמכילתין (פ"י ה"א) והתם איתא להדיא דה"ה מכירה דינה כלציעה, וז"ל התוספתא שם היו לו חמש גוזז ומניח גוזז ומניח אפילו שתיים ושלוש שנים מצטרפות לצען עואן ומכרן אין מצטרפות ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש לצען הרי אלו מצטרפות ע"כ, הרי להדיא דדין מכירה כדין לציעה, אלא דקשה אמאי לא פרכי מהך תוספתא לרצ חסדא וכדתמהו האחרו' ואפשר דלא מיתנייא בי רבי חייל ורבי אושעיא.

בזה אחר זה ויעו"ע שם דציאר עפ"ז וז"ל ולפי"ז לא מצטרפי רק צהד צעלים אבל צתרי צעלים לא יוכלו להצטרף כלל צשיעורם, כיון דאין כאן דין לירוף צהחפלא של הגיזות כלל, וגם דכיון דהחיוב חייל רק על הצעלים אם כן מאחר דכל אחד צפני עלמו ליכא גצי' שיעורא שתחייבנו, ממילא לא שייך שיהא אחד מסייע לחצירו צחיוצו, ולא מצטרפי יחד עכ"ל ומצואר דנקט דיסוד טעמא דרצ חסדא משום דמהני לירוף אף צזה אחר זה, ולכאורה לפ"ז אין מקום לחלק צין מכירה ללציעה, דהרי הלירוף הוי מכח מה דהיה בגז אללו מקודם.

והנה בגמ' קצבו הכך פלוגתא דרצ חסדא ורצ נתן צר הושעיא על דינא דמתניתין דלא הספיק ליתנו לו עד שצבעו, ולכאורה היה מקום לומר, דסוגין אזלא